

УДК 657

Роева О.С.

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджується актуальна проблема удосконалення методики внутрішньогосподарського контролю операцій з наявності та руху виробничих запасів, шляхом розробки Внутрішніх стандартів контролю. Розглянуто проблему економічної безпеки підприємств, ризики системи управління запасами та ефективність внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів на підприємствах. Метою дослідження є розробка методики внутрішньогосподарського контролю в системі управління запасами та ефективність організації внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів на підприємствах. В результаті дослідження встановлено, що управління ризиками системи внутрішнього контролю операцій з виробничими запасами має власну специфіку, що потребує належної організації. Запропоновано впровадження Внутрішніх стандартів контролю, що являють собою комплекс правил, характеристик та загальних принципів, для забезпечення інформаційних потреб управління виробничими запасами підприємства. Застосування нових методик управління ризиками системи внутрішньогосподарського контролю, надасть змогу досягти наступних результатів: узгодження стратегічного планування із системою поточних цілей діяльності; досягнення об'єднання ресурсів, зусиль окремих працівників і структурних підрозділів на досягненні мети органу управління; забезпечення гнучкості системи управління; передбачення негативних зовнішніх впливів на діяльність та можливість їх зменшення.

Ключові слова: виробничі запаси, внутрішньогосподарський контроль, внутрішні стандарти контролю, контроль, ризик, управління ризиками.

Roieva O.

IMPROVED METHODS OF INTERNAL CONTROL PRESENCE AND MOVEMENT OF INVENTORY ENTERPRISE

In the article the actual problem of improving the method of internal control operations on the presence and movement of inventory through the development of internal control standards. The problem of economic security, risks of inventory management system and the effectiveness of internal control of inventory at the enterprises. The study aims to develop methods of internal control system inventory management and efficiency of the organization of internal control of inventory at the enterprises. The study found that the risk management system of internal control operations inventories has its own specificity, which requires proper organization. Proposed implementation of internal control standards, which is a set of rules, characteristics and general principles for the information needs of inventory management company. The use of new methods of risk management systems, internal control, will allow us to achieve these results coordination of strategic planning goals of the current system; achieving the pooling of resources, efforts of individual employees and departments in achieving the objective of the governing body; flexibility management system; prediction of negative external influences on the activities and the opportunity to reduce them.

Keywords: inventories, internal control, internal control standards, control, risk, risk management.

Роева О. С.

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ НАЛИЧИЯ И ДВИЖЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАПАСОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье исследуется актуальная проблема усовершенствования методики внутреннего контроля операций с наличия и движения производственных запасов, путем разработки внутренних стандартов контроля. Рассмотрена проблема экономической безопасности предприятий, риски системы управления запасами и эффективность внутреннего контроля производственных запасов на промышленных предприятиях. Целью исследования является разработка методики внутрихозяйственного контроля в

системе управления запасами и эффективность организации внутреннего контроля производственных запасов на промышленных предприятиях. В результате исследования установлено, что управление рисками системы внутреннего контроля операций с производственными запасами имеет свою специфику, которая требует надлежащей организации. Предложено внедрение внутренних стандартов контроля, представляющие собой комплекс правил, характеристик и общих принципов для обеспечения информационных потребностей управления производственными запасами предприятия. Применение новых методик управления рисками системы внутреннего контроля, позволит достичь следующих результатов: согласование стратегического планирования с системой текущих целей деятельности; достижения объединения ресурсов, усилий отдельных работников и структурных подразделений на достижении цели органа управления; обеспечение гибкости системы управления; предвидения негативных внешних воздействий на деятельность и возможность их уменьшения.

Ключевые слова: производственные запасы, внутрихозяйственный контроль, внутренние стандарты контроля, контроль, риск, управление рисками.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Гармонійний розвиток підприємств в умовах конкурентного середовища ринкової економіки потребує гарантій економічної безпеки. Актуальною проблемою економічної безпеки підприємств є ризики системи управління виробничими запасами. Дана категорія характеризує невизначеність стану захищеності системи управління, яка здатна протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам її стабільного розвитку. Вирішення проблеми управління ризиками системи внутрішнього контролю операцій з виробничими запасами має власну специфіку, що потребує належної організації.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженням проблем організації внутрішнього контролю присвячено наукові роботи багатьох вчених науковців таких, як Бобіль В.В., Бутинця Ф.Ф., Вітвицької Н.С., Дробязко С.І., Пушкаря М.С., Сьомченко В.В. Але стан контролю за надходженням та використанням виробничих запасів не відповідає сучасним вимогам управління і потребує дослідження.

Цілі статті. Метою дослідження є розробка загальних організаційно-правових засад Стандартів внутрішнього контролю операцій з наявності та руху виробничих запасів на підприємствах, що забезпечать дієвість системи внутрішньогосподарського контролю в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Система внутрішньогосподарського контролю не може бути ефективною без чіткого визначення цілей контролю. Завдання внутрішнього контролю операцій з наявності та руху виробничих запасів, відображають необхідність досягнення певної сукупності результатів в умовах середовища контролю підприємства.

Процес контролю операцій з надходження та вибуття виробничих запасів можна поділити на три основні етапи: попередній контроль, поточний контроль та заключний контроль.

Попередній контроль реалізується внутрішніми структурними підрозділами через встановлені правила та процедури. Завданнями цього контролю є перевірка достовірності фактів здійснення операцій з виробничими запасами. На даному етапі відбувається встановлення правильності відображення вартості виробничих запасів при їх надходженні на підприємство (за договорами постачання, виготовлених власними силами, отриманими, як внесок до статутного капіталу, тощо); при їх відпуску на виробничі потреби контроль та оцінка відхилень від встановлених норм.

Поточний контроль реалізується безпосередньо в процесі виробництва. Під завданнями поточного контролю слід розуміти детальне спостереження та контроль здійснення процесу обліку виробничих запасів. Особлива увага приділяється складу

облікових номенклатур, що відображаються в системі облікових реєстрів, які покладені в систему показників звітності та перевіряє правильності процедур узагальнення облікової інформації щодо витрат та формування звітних показників.

Заключний контроль передбачає перевірку правильності процедур узагальнення облікової інформації по кожному з технологічних етапів виробництва та формування звітних показників, з метою перевірки повноти, достовірності та об'єктивності інформації щодо відображення операцій з використання виробничих запасів.

Наведені етапи здійснення контролю становлять комплексний підхід системи внутрішньогосподарського контролю до ризиків в системі управління виробничими запасами.

Об'єктивною умовою ефективності контролю є невідворотність юридичної відповідальності, що має характеризуватись, як об'єктивний, формально визначений, гарантований і забезпечений державним примусом, переконанням або заохоченням юридичний обов'язок суб'єктів суспільних відносин з дотримання приписів правових норм [1, с. 14].

Міжнародною організацією вищих органів фінансового контролю розроблено комплекс стандартів внутрішнього контролю для підприємств і організацій державного сектору. Головний акцент Стандартів зроблено на призначенні внутрішнього фінансового контролю: управлінні ризиками в процесі досягнення місії та основних цілей органу управління.

Внутрішній контроль, відповідно до стандартів внутрішнього контролю державного сектора, визначається як цілісний процес, що здійснюється персоналом органу і розробляється з метою управління ризиками і забезпечення прийняттого рівня впевненості в досягненні місії органу управління та його головних цілей: належного, етичного, економічного, ефективного й результативного здійснення діяльності, забезпечення підзвітності, прозорості і відповідальності, дотримання законодавства і запобігання непродуктивному, неналежному і неправомірному витрачання ресурсів [7, с. 65-66]

Зазначимо, що управління ризиками наразі є однією з високоефективних методологій контролю, що вже широко використовується в приватному секторі економіки.

Серед найпоширеніших визначень ризику, які наводяться у зарубіжних та вітчизняних публікаціях, такі:

- ризик - потенційна можливість втрати, яка чисельно вимірюється;
- ризик - ймовірність виникнення втрат, збитків, ненадходження запланованих доходів;
- ризик - невизначеність фінансових результатів у майбутньому;
- ризик - вартісне вираження ймовірної події, яка веде до втрат;
- ризик - шанс несприятливого результату, небезпека, загроза втрат і пошкоджень [2, с. 129].

О. А. Петрик стверджує, що невід'ємною складовою внутрішнього контролю є внутрішній аудит. Внутрішній аудит який набуває дедалі вагомого значення у наданні необхідної інформації керівництву та власникам суб'єкта господарювання у процесі прийняття виважених управлінських рішень [5, с. 293]. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту, складаються зі стандартів якісних характеристик та стандартів діяльності, розроблених Інститутом внутрішніх аудиторів з метою сприяння вдосконаленню організаційних процесів та операційної діяльності [4]

В контексті вище зазначеного, враховуючи зарубіжний досвід розробки стандартів внутрішнього фінансового контролю та міжнародних стандартів аудиту,

запропоновано застосування наступних стандартів внутрішньогосподарського контролю операцій з виробничими запасами:

- 1) Внутрішній стандарт контролю «Завдання внутрішнього контролю операцій з виробничими запасами»;
- 2) Внутрішній стандарт контролю «Середовище контролю операцій з виробничими запасами»;
- 3) Внутрішній стандарт контролю «Методичні засади ідентифікації та оцінки ризиків»;
- 4) Внутрішній стандарт контролю «Методичні засади механізму контролю ризиків середовища контролю»;
- 5) Внутрішній стандарт контролю «Організація внутрішньогосподарського контролю наявності та руху виробничих запасів».

Середовище контролю операцій з виробничими запасами складається з організації обліку процесу виробництва та процесу формування інформаційного забезпечення про стан та рух виробничих запасів.

Інформаційне забезпечення, в свою чергу, залежить від правил та принципів формування облікових даних, структури та розподілу повноважень щодо управління матеріальними ресурсами, що спрямовані на забезпечення реалізації закріплених за підприємством функцій.

Основними групами елементів середовища контролю операцій з виробничими запасами є:

- 1) факти витрат, які відображають реальні події використання матеріальних ресурсів на етапах технологічного процесу та розмір їх можливих відхилень;
- 2) бухгалтерська служба та служба технічного забезпечення, що є основою для функціонування облікового процесу;
- 3) діяльність управлінських служб та інформаційне забезпечення управління в формі звітності (бухгалтерської та виробничої), що складається на підставі фактичних даних та даних обліку для задоволення внутрішніх користувачів.

Середовищу контролю притаманні такі основні групи ризиків:

- 1) щодо фактичних даних витрат виробничих запасів на етапах технологічного процесу виробництва та їх відхилення (технічні, технологічні, операційні, виробничі) або ризик перевитрат.
- 2) щодо системи бухгалтерського обліку виробничих запасів (облікових та звітних даних системи бухгалтерського обліку);
- 3) щодо діяльності управлінських служб (ризик помилкового прийняття управлінських рішень, ризик корпоративного шахрайства).

Ризик корпоративного шахрайства – це міра очікуваних втрат підприємством частини своїх ресурсів в наслідок непередбачених дій працівників, щодо заволодіння або придбання права на ресурси шляхом обману чи зловживання довірою [3].

Внутрішні стандарти контролю «Методичні засади ідентифікації та оцінки ризиків», «Методичні засади управління ризиками» та «Методичні засади механізму контролю» – це документи, які регламентують методичне забезпечення процесу внутрішньогосподарського контролю. Під методом в стандартах розуміється сукупність специфічних прийомів і процедур, за допомогою яких досягаються поставлені задачі в межах середовища контролю операцій з виробничими запасами. Дана сукупність прийомів і процедур представлена конкретними діями в безпосередніх умовах їх реалізації. Стандарти орієнтують методи внутрішньогосподарського контролю на вирішення поставлених завдань в межах окремих груп елементів середовища контролю.

Метою стандарту «Організація внутрішньогосподарського контролю наявності та руху виробничих запасів» є встановлення правил і визначення порядку взаємодії елементів системи внутрішньогосподарського контролю операцій з виробничими запасами, прояв його змісту в організаційно-управлінській структурі підприємства та методичні засади організації системи внутрішньогосподарського контролю операцій з надходження й використання виробничих запасів.

А отже, необхідною умовою є встановлення порядку організації основних елементів системи ВГК, а саме суб'єкт контролю; об'єкт контролю; контрольні дії; моніторинг; результати контролю. Невід'ємною умовою ефективності системи внутрішньогосподарського контролю наявності та руху виробничих запасів є організаційні аспекти інформаційного забезпечення. Тобто, документування операцій, з дотриманням законодавчо - визначених принципів: законність; комплексність; ризик-орієнтованість; спеціалізація; безперервність; системність; доцільність; конфіденційність та інше [6].

Аналіз наукових джерел та практики підприємств зробити висновок, що питання ідентифікації елементів системи внутрішньогосподарського контролю та взаємозв'язків між ними є неоднозначним, специфічним та в практиці вітчизняних підприємств залишається відкритим.

На нашу думку, створення стандартів слід розглядати, як засіб підвищення якості внутрішнього контролю обліку виробничих запасів, що захищає інтереси управління ними. Розробка внутрішніх Стандартів (положень) контролю по підприємству, сприятиме підвищенню ефективності системи внутрішнього контролю, встановленню норм, правил та характеристик моделі системи внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів.

Створення стандартів спрямовано на досягнення послідовності процесу контролю при вирішенні поставлених задач.

Внутрішні стандарти контролю є внутрішніми регламентуючими документами, які представляють собою комплекс правил, характеристик та загальних принципів, що забезпечують інформаційні потреби управління виробничими запасами підприємства.

Висновки. Впровадження технологій управління ризиками в діяльність підприємств надасть змогу досягти наступних результатів: узгодження стратегічного планування із системою поточних цілей діяльності; досягнення об'єднання ресурсів, зусиль окремих працівників і структурних підрозділів на досягненні місії органу управління; забезпечення гнучкості системи управління; передбачення негативних зовнішніх впливів на діяльність та можливість їх зменшення тощо. Проблеми управління ризиками та удосконалення системи внутрішньогосподарського контролю операцій з наявності та руху виробничих запасів на підприємства України потребують подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Бавико О.Є. Позитивна складова фінансової відповідальності / О.Є. Бавико // Форум права. – 2010. – № 1. С. 13-18.
2. Дмитренко Г. Оцінювання ризиків у системі державного внутрішнього фінансового контролю / Г. Дмитренко // Економіка та управління підприємствами і національним господарством. - 2013. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/WSueqy.pdf
3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг // Аудиторська палата [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua>.
4. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту // Аудиторська палата [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua>.
5. Петрик О.А. Особливості внутрішнього аудиту інвестиційних проєктів/ О.А. Петрик, В.В. Шкіренко. - 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/25428/1/41-292-299.pdf>.
6. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996 — XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
7. Guidelines for Internal Control Standards for the Public Sector / INTOSAI, Internal Control Standards Committee. - Belgium, Brussels, 2004. - 71 p. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://intosai.connexcc-hosting.net/blueline/upload/1guicpubsece.pdf>

Рецензент д.е.н., професор Бавико О.Є.